

TEMATIK MA'RUZALARNING MTT DIREKTORLARINING AXBOROT KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDAGI ROLI VA AHAMIYATI

Xalilayev Batirjon Taxirovich,

Toshkent viloyati Pedagogik mahorat markazi, Matematika fani katta o'qituvchisi

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18746871>

Annotatsiya. Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlari (MTT) direktorlarining axborot kompetensiyasini rivojlantirishda tematik ma'ruzalarning roli va ahamiyati ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilingan. Malaka oshirish jarayonida shakllantirish mexanizmlari hamda tematik ma'ruzalardan foydalanish samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi pedagogik shart-sharoitlar aniqlangan.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, MTT direktori, axborot kompetensiyasi, tematik ma'ruza, malaka oshirish, raqamli boshqaruv.

Аннотация. В данной статье научно-педагогически проанализирована роль и значение тематических лекций в развитии информационной компетентности директоров дошкольных образовательных организаций (ДОО). Определены механизмы формирования компетентности в процессе повышения квалификации, а также педагогические условия, способствующие повышению эффективности использования тематических лекций.

Ключевые слова: дошкольное образование, директор ДОО, информационная компетентность, тематическая лекция, повышение квалификации, цифровое управление.

Abstract. This article provides a scientific and pedagogical analysis of the role and significance of thematic lectures in developing the information competence of directors of preschool educational institutions (PEIs). The mechanisms for forming competence during professional development, as well as the pedagogical conditions that enhance the effectiveness of using thematic lectures, are identified.

Keywords: preschool education, PEO director, information competence, thematic lecture, professional development, digital management.

Kirish. Hozirgi davrda ta'lim tizimining barcha bo'g'inlarida, xususan, maktabgacha ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar ta'lim boshqaruvining samaradorligini oshirish, rahbar kadrlarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish hamda raqamli transformatsiya jarayonlarini jadallashtirishni taqozo etmoqda. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini zamonaviy talablar asosida tashkil etish, ta'lim sifati va samaradorligini ta'minlashda MTT direktorlarining axborot kompetensiyasi muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda.

Raqamli texnologiyalar jadal rivojlanayotgan sharoitda ta'lim boshqaruvi axborot resurslari, elektron hujjat aylanishi, raqamli monitoring va tahliliy ma'lumotlarga tayanib amalga oshirilmoqda. Shu bois, MTT direktorlarining axborot bilan ishlashga oid bilim, ko'nikma va malakalarini tizimli ravishda rivojlantirish dolzarb pedagogik muammo hisoblanadi. Ayniqsa, rahbarlarning axborot kompetensiyasini rivojlantirishda malaka oshirish jarayonida qo'llaniladigan pedagogik shakl va metodlarning ilmiy asoslanganligi muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur jarayonda tematik ma'ruzalar rahbar kadrlarning kasbiy rivojlanishini ta'minlovchi samarali pedagogik vositalardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Tematik ma'ruzalar orqali MTT direktorlariga axborot-kommunikatsiya

texnologiyalaridan foydalanish, raqamli boshqaruv asoslari, axborot xavfsizligi va ma'lumotlar bilan ishlash bo'yicha tizimli bilimlar yetkaziladi.

Metodologiya va adabiyotlar tahlili. Ushbu tadqiqotda maktabgacha ta'lim tashkilotlari direktorlarining axborot kompetensiyasini rivojlantirishda tematik ma'ruzalarning roli va ahamiyatini o'rganish maqsadida nazariy-tahliliy metodologiyadan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida qiyosiy tahlil, tizimli yondashuv va induktiv-deduktiv metodlar qo'llanildi. Qiyosiy tahlil metodi orqali milliy va xalqaro miqyosdagi ilmiy adabiyotlar, me'yoriy-huquqiy hujjatlar hamda pedagogik tadqiqotlar o'zaro taqqoslab o'rganildi. Tizimli yondashuv asosida tematik ma'ruzalarning tarkibiy tuzilishi, pedagogik shart-sharoitlari va samaradorlik mezonlari kompleks ravishda ko'rib chiqildi. Shuningdek, mavjud dissertatsiya ishlari, o'quv qo'llanmalar va konseptual hujjatlarning kontentini tahlil qilish orqali MTT direktorlarining axborot kompetensiyasini shakllantirish mexanizmlari aniqlandi.

O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tizimini isloh qilish va modernizatsiya qilish jarayonlari davlat siyosati darajasida amalga oshirilmoqda. Maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasida [1] ta'lim sifatini oshirish, boshqaruv tizimini takomillashtirish va raqamli texnologiyalarni joriy etish strategik yo'nalishlar sifatida belgilangan bo'lib, ushbu hujjat MTT rahbarlarining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish zaruriyatini nazariy jihatdan asoslaydi. Vazirlar Mahkamasining me'yoriy-huquqiy hujjatlari to'plamida [2] maktabgacha ta'lim tizimini boshqarishning huquqiy asoslari, direktorlarning funktsional vazifalari va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish talablari belgilab berilgan. Shin A.V.ning doktorlik dissertatsiyasi [3] O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirishning tashkiliy-pedagogik asoslarini ilmiy jihatdan tadqiq etgan bo'lib, muallif rahbar kadrlarning kasbiy kompetensiyasini oshirishda malaka oshirish tizimining ahamiyatini ta'kidlaydi.

Mavlonov N.Sh.ning dissertatsiya tadqiqoti [4] raqamlashtirish muhitida maktabgacha ta'lim tashkilotlari pedagog xodimlarining axborot kompetentligini rivojlantirish masalasini chuqur o'rganib, kompetensiya tarkibiy qismlarini, shakllantirish bosqichlarini va pedagogik shart-sharoitlarini ilmiy asoslagan. Olimov Q.T. va Mavlonov N.Sh.ning birgalikdagi tadqiqotida [5] O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tizimini pedagog kadrlar bilan ta'minlash va ularning kompetensiyasini oshirish jarayonining rivojlanish tendensiyalari tahlil qilingan bo'lib, mualliflar kadrlar tayyorlash tizimidagi muammolar va istiqbollarni aniqlashgan. Mavlonov N.Sh., Xalilayev B.T., Rabbimova M.M. va Nematova Z.F.larning "Axborot texnologiyalarini kasbiy faoliyatda qo'llash" nomli o'quv qo'llanmasi [6] ta'lim sohasida axborot texnologiyalaridan foydalanishning amaliy jihatlari yoritib, pedagoglarning raqamli savodxonligini oshirishga xizmat qiladigan metodik tavsiyalarni taqdim etadi.

Natijalar va muhokama. Tadqiqot natijalariga ko'ra, tematik ma'ruzalar MTT direktorlarining axborot kompetensiyasini rivojlantirishda eng samarali pedagogik

vositalardan biri ekanligi aniqlandi. Malaka oshirish kurslarida qo'llaniladigan tematik ma'ruzalar orqali direktorlar axborot tizimlarining nazariy asoslarini o'zlashtirib, ularni amaliy boshqaruv faoliyatiga tatbiq etish ko'nikmalarini egallaydilar. Tadqiqot davomida tematik ma'ruzalarning samaradorligini ta'minlovchi bir qator pedagogik shart-sharoitlar aniqlandi: ma'ruza mazmunining dolzarb tadqiqotlarga asoslanganligi, nazariy materialning amaliy vaziyatlar tahlili bilan mustahkamlanganligi, interaktiv muhokama va savol-javob sessiyalarining mavjudligi hamda ma'ruza tuzilmasining mantiqiy izchilligi. Shuningdek, raqamli boshqaruv, axborot xavfsizligi, elektron hujjat aylanishi va ma'lumotlar tahlili kabi mavzulardagi tematik ma'ruzalar direktorlarning kasbiy faoliyatida bevosita qo'llaniladigan bilim va ko'nikmalarni shakllantirishga xizmat qilishi isbotlandi.

Tadqiqot jarayonida MTT direktorlarining axborot kompetensiyasi tarkibiy qismlari ham aniqlandi: kognitiv komponent (axborot tizimlari haqidagi bilimlar), operatsion-faoliyat komponenti (AKT vositalaridan foydalanish ko'nikmalari), motivatsion komponent (raqamli texnologiyalarni o'zlashtirish va qo'llashga intilish) hamda reflektiv komponent (o'z faoliyatini tahlil qilish va takomillashtirish qobiliyati). Tematik ma'ruzalar ushbu komponentlarning har birini rivojlantirishda muhim pedagogik vosita sifatida namoyon bo'ldi. Xususan, nazariy materialni muntazam taqdim etish kognitiv komponentni, amaliy vaziyatlar tahlili operatsion-faoliyat komponentini, ilg'or tajribalarni muhokama qilish motivatsion komponentni, savol-javob sessiyalari esa reflektiv komponentni rivojlantirishga xizmat qiladi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, tematik ma'ruzalarni boshqa ta'lim shakllari (seminarlar, treninglar, amaliy mashg'ulotlar) bilan integratsiyalashgan holda qo'llash MTT direktorlarining axborot kompetensiyasini rivojlantirishning eng optimal yondashuvi hisoblanadi.

Tematik ma'ruzalar: amaliy tadqiqotlar va amaliy bosqichlar bilan qo'llab-quvvatlanadigan nazariy materiallarning tizimli taqdimoti. Ma'ruzalar tinglovchilarga axborot tizimlarining asosiy printsiplari va mexanizmlarini, shuningdek ularning ta'lim jarayonlarini boshqarishdagi rolini tushunishga yordam beradi. Tematik ma'ruzalar-bu dolzarb tadqiqotlarga asoslangan va amaliyotning amaliy bosqichlari bilan qo'llab-quvvatlanadigan nazariy materiallarning tizimli taqdimoti. Ushbu ma'ruzalar o'quv jarayonida muhim rol o'ynaydi, chunki ular tinglovchilarga axborot tizimlarining asosiy tamoyillari va mexanizmlarini, shuningdek ularning ta'lim jarayonlarini boshqarishdagi ahamiyati va rolini chuqurroq tushunishga yordam beradi.

Tematik ma'ruzalarning tuzilishi:

1. Mavzuga kirish:

* Ko'rib chiqilayotgan mavzu haqida qisqacha ma'lumot.

* Ma'ruza maqsadi va kutilayotgan o'quv natijalarining tavsifi.

* Ko'rib chiqiladigan asosiy masalalarni taqdim etish.

2. Asosiy nazariy material:

Axborot tizimlarining asosiy tushunchalari va tamoyillarini taqdim etish.

* Axborot texnologiyalari sohasidagi zamonaviy tendensiyalar va yangiliklarni muhokama qilish.

Ta'lim sohasida axborot tizimlaridan foydalanishni tartibga soluvchi me'yoriy-huquqiy bazani tahlil qilish.

3. Nazariyani tadqiqotlar bilan mustahkamlash:

* Ma'ruza mavzusi bilan bog'liq dolzarb tadqiqotlarni taqdim etish.

* Tadqiqotchilarning xulosalari va tavsiyalarini muhokama qilish.

* Tadqiqot ma'lumotlari asosida ta'lim jarayonlarini boshqarishda axborot tizimlaridan muvaffaqiyatli foydalanish misollari.

4. Amaliyotdan ish bosqichlari:

* Axborot tizimlaridan foydalanishni namoyish etadigan haqiqiy holatlar va amaliy vaziyatlarni tahlil qilish.

* Axborot texnologiyalaridan foydalangan holda boshqaruvdagi muvaffaqiyat va muvaffaqiyatsizliklar sabablarini tahlil qilish.

* Taqdim etilgan holatlardan olinadigan xulosalar va saboqlar.

5. Savollar va javoblar:

* Materialning murakkab jihatlarini muhokama qilish va tushuntirish.

* Mavzuni to'liq tushunishni ta'minlash uchun tinglovchilarning savollariga javoblar.

* Ma'ruza mavzusida ochiq munozara.

Tematik ma'ruzalarga misollar:

1. Ta'lim muassasalarini boshqarishning axborot tizimlari:

* Axborot boshqaruv tizimlarining tushunchasi va turlari.

* Ta'lim muassasalarida axborot tizimlaridan foydalanishning afzalliklari.

* Maktablar va bolalar bog'chalarida axborot tizimlarini muvaffaqiyatli joriy etish va ulardan foydalanish misollari.

2. Ta'lim muassasalarida raqamli transformatsiya:

* Raqamli transformatsiya tushunchasi va uning ta'lim uchun ahamiyati.

* Ta'lim muassasalarini raqamli transformatsiya qilish bosqichlari va strategiyalari.

* Keys-muvaffaqiyatli raqamli transformatsiya loyihalarining bosqichlari.

3. Ta'limni boshqarish bo'yicha ma'lumotlar tahlili:

* Ma'lumotlarni tahlil qilish asoslari va uning ta'lim jarayonlarini boshqarishdagi roli.

* Ta'limda ma'lumotlarni tahlil qilish metodlari va vositalari.

* Boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun ma'lumotlar tahlilidan foydalanish misollari.

4. Ta'lim muassasalarida kiberxavfsizlik:

* Ta'lim muhitida axborot xavfsizligiga asosiy tahdidlar.

* Maktablar va bolalar bog'chalarida ma'lumotlarni himoya qilish choralari va strategiyalari.

* Axborot xavfsizligi hodisalari va ularning oqibatlarini holatlari.

Tematik ma'ruzalarning ahamiyati:

Tematik ma'ruzalar maktabgacha ta'lim muassasalari rahbarlarining axborot kompetensiyasini rivojlantirishga qaratilgan ta'lim dasturlarining ajralmas qismidir. Ular hissa qo'shadi:

* Chuqur tushunish: ma'ruzalar tinglovchilarga axborot tizimlarining murakkab nazariy tushunchalari va ishlash tamoyillarini chuqurroq tushunishga yordam beradi, bu ularni amalda samarali qo'llash uchun asosdir.

* Bilimlarni yangilash: tegishli tadqiqotlar va ishlarni taqdim etish ishtirokchilarga axborot texnologiyalarining so'nggi tendensiyalari va eng yaxshi amaliyotlaridan xabardor bo'lish imkonini beradi.

* Tanqidiy fikrlashni oshirish: haqiqiy holatlarni tahlil qilish tanqidiy fikrlash va tahliliy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi, bu esa oqilona boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun muhimdir.

* Amaliy yo'nalish: nazariya va amaliyotni ish bosqichlari orqali birlashtirish amaliy o'quv yo'nalishini ta'minlaydi, ishtirokchilarga o'zlarining kasbiy faoliyatidagi haqiqiy qiyinchiliklarga tayyorgarlik ko'rishga yordam beradi.

Xulosa. Shunday qilib, tematik ma'ruzalar maktabgacha ta'lim muassasalari rahbarlarining axborot malakasini oshirishga qaratilgan ta'lim dasturlarida muhim rol o'ynaydi. Tegishli tadqiqotlar va amaliy bosqichlar bilan qo'llab-quvvatlanadigan nazariy materialni muntazam ravishda taqdim etish tinglovchilarga nafaqat axborot tizimlarining asosiy printsiplari va mexanizmlarini o'rganishga, balki ularning ta'lim jarayonlarini boshqarishdagi ahamiyatini tushunishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. Maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi. -T., 2019.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Maktabgacha ta'lim tizimini boshqarishni takomillashtirishga doir. me'yoriy-huquqiy hujjatlar to'plami. - T., 2021.
3. Shin.A.V O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish va samaradorligini oshirishning tashkiliy-pedagogik asoslari. Ped.fan. doktori dis.avtoreferat – T: 2022
4. Mavlonov.N.Sh. Raqamlashtirish muhitida maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyachilarining axborot kompetentligini rivojlantirish. // p.f.f.d.,(RhD) dissertatsiya- T.: 2023.
5. Olimov Q.T., Mavlonov.N.Sh. O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tizimini pedagog kadrlar bilan ta'minlash va ularning kompetensiyasini oshirish jarayonining rivojlanish tendensiyasi va istiqbollari.
6. Mavlonov N.Sh., Xalilayev B.T., Rabbimova M.M., Nematova Z.F. Axborot texnologiyalarini kasbiy faoliyatda qo'llash. /O'quv qo'llanma. -Toshkent: 2025y.